

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

Hallitusneuvos Anne Hartoneva

Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen

23.9.2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelyssä Rikosseuraamuslaitoksessa sekä vankeuslain ja eräiden muiden seuraamusten täytäntöönpanosta annettujen lakien muuttamisesta (HE 246/2020 vp.)

Vastinetäydennys lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on vastinekuulemisessa 22.9.2021 pyytänyt oikeusministeriötä varmistamaan, että eräissä lausunnoissa esitetyt huomiot on kattavasti käsitelty vastineessa.

1. Ehdotus laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa*11 §. Turvallisuustietorekisteri*

Vankilavirkailijain Liitto VVL ry totesi, että turvallisuustietorekisteriin pitäisi voida kirjata myös yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia tekijöitä eikä rajata tietoja pelkästään vankila-aikaisen rikollisuuden ehkäisemiseen.

Turvallisuustietorekisterin sisältöä on käsitelty vastineen sivulla 17. Oikeusministeriö toistaa siinä todetun eli turvallisuustietorekisterin tietosisältö pohdittiin perusteellisesti toukokuussa 2021 voimaan tullessa lain muutoksessa (292/2021). Lisäksi oikeusministeriö toteaa, että tuo pohdinta perustui oikeusministeriön, sisäministeriön, Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin yhteistyönä tehtyyn valmisteluun. Valmistelussa olleessa asiakokonaisuudessa oli laajemminkin kyse Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin välisestä tehtävänjaosta ja yhteistyöstä. Tuon valmistelun tuloksena muun muassa muotoiltiin turvallisuustietorekisterin sisältöä koskeva säännös. Hallituksen esityksessä 246/2020 vp on lähdetty siitä, että tämä vastikään huolellisesti valmisteltu ja säädetty muutos sovitetaan yhteen nyt käsitellyssä olevan lakiehdotuksen kanssa. Edellä todettuun viranomaisten väliseen työnjakoon viittaa myös apulaisoikeusasiamies lisälausunnossaan todetessaan, että Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin täytäntöönpanoviranomaisena ei kuulu vankeusajan ulkopuolisten rikosten estäminen – henkilötietojen käsittelyn tulee olla tarpeen toimivaltaisen viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi.

23 §. Tietojen luovuttaminen ulosottoviranomaisille

Vankilavirkailijain Liitto VVL ry:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksen pitää saada ilmoittaa vangin arvokkaasta omaisuudesta ulosottoviranomaisille. Tämä pitäisi saada velvoittavaksi toiminnaksi eikä pelkistään mahdollisuudeksi, jota käytetään harkinnanvaraisesti.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi tarpeen täsmentää säännöstä niin, että siinä nimenomaisesti mainittaisiin ulosottoviranomaisille luovutettavana tietona myös vangin maksukorttitilille tulevat varat.

Tietojen luovuttamista ulosottoviranomaisille on käsitelty vastineen sivulla 27. Oikeusministeriö ehdottaa vastineessa apulaisoikeusasiamiehen esittämän lisäyksen tekemistä. Muilta osin säännöksessä ehdotetaan pitäydyttävän 1.5.2021 voimaan tulleen lain 292/2021 sisällössä. VVL ry:n ehdotuksesta oikeusministeriö toteaa, että ehdotetussa laissa on lähdetty siitä, että Rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa säädetyt tiedot säädetyille viranomaisille säädetyin edellytyksin. Lailla 292/2021 on laajennettu Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteista tietojen luovuttamisen mahdollisuutta. Nyt käsittelyssä olevassa esityksessä tätä mahdollisuutta laajennetaan lisää. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan tällainen tietojen luovuttamisen mahdollisuus on riittävä, myös luovutettaessa tietoja ulosottoviranomaisille. Oikeusministeriö viittaa myös lakivaliokunnan valtakunnanvoudilta saamaan lausuntoon, jonka mukaan ehdotetun lain mukaisella tiedonluovutus oikeudella vältetään aikaisemman lain voimassa ollessa syntyneiltä käytännön ongelmilta.

31 §. Tietojen tarkistaminen ja poistaminen rekisteristä

Helsingin vankila pitää tapaajien ja muiden vankiin yhteyttä pitävien henkilöiden tietojen kahden vuoden ja turvallisuustietorekisterin tietojen viiden vuoden poistoaikoja liian lyhyinä. Laitosturvallisuuden ylläpitämisen kannalta nämä tiedot pitäisi voida säilyttää rekisterissä vähintään vankilassaoloajan.

Vankilavirkailijain Liitto VVL ry:n mukaan karkaamisalttiuteen, rikollisen toiminnan jatkamiseen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvistä syistä rekistereissä olevat tiedot pitäisi voida säilyttää ainakin kymmenen vuoden ajan.

Tietosuoja-asetuksen 5 (1) artiklan e alakohdan mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Rikosioiden tietosuojalain 6 §:n 2 momentin mukaan henkilötiedot saa säilyttää muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa, vain niin kauan kuin on tarpeen henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta.

Asiaa on käsitelty vastineen sivuilla 29–30. Oikeusministeriö toistaa siinä toteamansa perusteet tietojen enimmäissäilytysaikojen lyhentämisestä. Se pitää nykyisen tietosuojasäätelyn ja tietojen käsittelyn periaatteiden nojalla ehdotettua säilytysaikojen lyhentämistä perusteltuna. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan, jos tapaamisesta on kulunut kaksi vuotta, tapaamistiedolla ei olisi enää ratkaisevaa

merkitystä seuraamuksen täytäntöönpanon kannalta. Vastaavasti, jos henkilöstä ei ole viiteen vuoteen tehty merkintöjä turvallisuustietorekisteriin, hänen tilanteensa voidaan tulkita muuttuneen niin, että vanhojen tietojen poisto on perusteltua eikä poistosta synny haittaa seuraamuksen täytäntöönpanotyössä. Enimmäissäilytysaikojen lyhentäminen tukee tietosuojaperiaatetta, jonka mukaan tietoja ei saa kerätä eikä säilyttää ainoastaan varmuuden vuoksi.

36 §. Tarkastusoikeuden rajoitukset

Vankilavirkailijain Liitto VVL ry toi esiin huolen siitä, voiko vanki tarkastusoikeutensa perusteella saada tulosteita siitä, ketkä virkamiehet ovat käsitelleet häntä koskevia tietoja.

Asiaa on käsitelty vastineen sivulla 17. Oikeusministeriö viittaa lisäksi professori Voutilaisen lakivaliokunnalle antamaan lisälausuntoon, jossa hän käsittelee lokitietojen tarkastusoikeuden säädöspohjaa ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytäntöä. Hän toteaa, että vangilla ei ole yleistä oikeutta saada Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmästä lokitietoja, joten laitoksen tietojärjestelmän käyttäjien tietoja ei säännönmukaisesti voida antaa vangille nähtäväksi. Oikeusministeriö viittaa vastineessa todettuun, että jos syntyisi tilanne, jossa vangilla olisi oman asiansa käsittelyn selvittämiseen liittyen lokitietojen tarkastusoikeus, se voitaisiin evätä tai sitä voitaisiin rajoittaa rikosasioiden tietosuojalain 24 §:n nojalla muun muassa muun henkilön oikeuksien suojelemisen perusteella. Tällöin tarkastusoikeutta käyttäisi hänen puolestaan tietosuojavaltuutettu.

Oikeusministeriö toteaa vielä, että Rikosseuraamuslaitos ei asiantuntijalausunnossaan tuonut esiin kriittisiä huomioita.

2. Muut ehdotetut muutokset

Oikeusministeriö toteaa, että VVL ry:n huomioita ns. substanssilakeihin esitetyistä muutoksista on käsitelty vastineen sivuilla 36, 43 ja 47, sosiaalityöntekijä Carlesonin huomioita sivuilla 44, 48, 49, 51 ja 57 ja Helsingin vankilan huomioita sivuilla 48, 49, 51, 52 ja 55. Rikosseuraamuslaitos ei lausunnossaan esittänyt kriittisiä huomioita tältä osin. Oikeusministeriö viittaakin mainituilla vastineen sivuilla todettuun. Oikeusministeriön käsityksen mukaan kaikki lausunnoissa esitetyt huomiot on käsitelty vastineessa.

Oikeusministeriö toteaa myös, että kaikki mainitut lausunnonantajat pitivät esitettyjä muutoksia kokonaisuutena kannatettavina ja yllä mainitut huomiot koskivat yksittäisiä säännöksiä ja osin asioita, joita esitys ei koske. Jälkimmäiset huomiot sisältyvät vankeuslain muutostarpeita arvioivan työryhmän tehtävänantoon.